

А. В. Антонов,
к. е. н., докторант, Академія муніципального управління

МОДЕЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГІВ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ З БЮДЖЕТУ РЕГІОНУ

У статті запропонована модель визначення обсягу витрат коштів регіонального бюджету на державну підтримку сільського господарства, що визначає розмір компенсації недоотриманого доходу товаровиробникам і сприяє створенню формуванню ідентичного економічного середовища для підприємств аграрного сектора економіки, які здійснюють господарську діяльність в аграрних регіонах, які різняться між собою.

In the article a model determining the volume of the regional budget expenditures for state support of agricultural sector, which determines the amount of compensation foregone revenue producers, which will contribute to the formation of identical economic environment for the enterprises of the agricultural sector, engaged in economic activities in rural regions, which differ from each other.

Ключові слова: розвиток сільських територій, аграрний сектор, бюджет, державна підтримка, фінансування

ВСТУП

Соціально-економічні пріоритети розвитку аграрної сфери економіки тісно пов'язані з розвитком сільських територій, формуванням зайнятості сільських жителів, ринку праці на селі, підвищенням рівня доходів та якості життя сільських жителів. При цьому сільські території є просторовою основою розміщення сільськогосподарського виробництва та інших видів діяльності на селі, власне, сільських поселень, використання природних ресурсів у процесі суспільної життєдіяльності. Відповідно до глобальних тенденцій сучасного соціально-економічного розвитку сільський спосіб життя стає менш престижним, неухильно скорочується кількість сіл, сільських жителів. Вказані процеси потребують постійного державного регулювання, розробки нових підходів щодо організації сільських територій, вдосконалення управління ними.

Аграрний сектор практично у всьому світі має державну підтримку в тій або іншій формі, що зумовлено, як специфікою аграрного виробництва, так і його

надзвичайно важливим значенням для національної безпеки будь-якої країни. Результати економічного аналізу факторів процесу відтворення в аграрному секторі економіки, його стадій та ресурсної складової з усією переконливістю свідчать про те, що відтворювальний процес в аграрному секторі неможливий без істотної фінансової підтримки з боку держави. Однак реалізація заходів державної підтримки вимагає об'єктивної оцінки їх ефективності з метою підвищення результативності та оптимальності її обсягів і пріоритетів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР

Основні положення сучасних теорій державної підтримки та необхідності її здійснення в аграрному секторі викладені в працях багатьох науковців, зокрема, таких вітчизняних вчених: В. Амбросова, М. Бетлія, О. Бородіної, Н. Головченко, А. Даниленка, М. Дем'яненко,

Рис. 1. Модель визначення обсягів фінансування державної підтримки розвитку сільських територій з бюджету регіону

К. Мельника, та багато ін.

Дослідження сільських територій, сільського розвитку пов'язано, насамперед, з роботами І. Баланюка, П. Гайдучького, В. Гейця, О. Гудзинського, М. Долішнього, О. Єрмакова, С. Кваші, Е. Лібанової, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мармуль, Л. Михайлової, П. Саблука, В. Юришина, К. Якуби.

У той же час питання визначення обсягів фінансування державної підтримки розвитку сільських територій з бюджету регіону потребує більш детального вивчення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є розробка моделі визначення обсягів фінансування державної підтримки розвитку сільських територій з бюджету регіону, яка дозволить визначити адекватний розмір компенсації недоотриманого доходу товаровиробникам, сприятиме формуванню ідентичного економічного середовища в аграрному секторі для аграрних регіонів країни, які розрізняються між собою в силу різних обставин.

РЕЗУЛЬТАТИ

“Існуюча система державної підтримки аграрного сектору в Україні формувалася спонтанно, у міру необхідності, і тому не має системного характеру”, — зазначає А. Даниленко. Неефективними слід визнати не форми підтримки, а способи їх використання в умовах нееквівалентних міжгалузевих відносин, недосконалості організаційно-економічного механізму в галузі, відсутності відповідного контролю у фінансовій сфері [1].

Одним з варіантів визначення суми коштів державної підтримки розвитку сільських територій в якості компенсуючих виплат за недержані доходи є усереднення фінансових показників місцевих товаровиробників через доведення, за допомогою регіонального бюджетного фінансування, фінансових показників аутсайдерів до середніх галузевих величин.

Крім компенсуючих функцій, бюджетна підтримка розвитку сільських територій має нівелювати відмінності економічного середовища, наявні в різних аграрних регіонах, що створить порівнянні умови для добросовісної конкуренції [2]. Вирішенням даної проблеми може послужити доведення відносної підтримки аграрного сектору регіону до середніх міжрегіональних значень по країні. З урахуванням вищевикладеного моделі визначення обсягу витрат коштів регіонального бюджету, представлена в складі двох компонентів, схематично матиме такий вигляд (рис. 1).

На початковому етапі проводиться аналіз досвіду державної підтримки в розрізі регіонів. У результаті аналізу необхідно визначити: середній обсяг підтримки регіонального аграрного сектору щодо показників фізичного обсягу реалізації агропродукції або

показників доданої вартості, або ВРП, що припадає на частку галузі або підгалузі; обсяг підтримки регіонального аграрного сектору, що корелює з цільовими (плановими) показниками розвитку галузі за фізичним та фінансовими показниками; технічно-технологічні, інфраструктурні, адміністративні, соціальні, кадрові, кліматичні та інші значимі фактори, які забезпечують досягнення цільових (планових) показників розвитку регіонального аграрного сектору.

На підставі цільового прогнозу розвитку аграрного сектору регіону на середньострокову перспективу, побудованого з урахуванням результатів аналізу досвіду державної підтримки в розрізі регіонів, реалізується другий (розрахунково-плановий) компонент моделі визначення обсягу витрат коштів регіонального бюджету моделюється структура і обсяг підтримки.

Середній обсяг підтримки регіонального аграрного сектору щодо показників фізичного обсягу реалізації цільової продукції (СОПРЦП) визначається за формулою:

$$\text{СОПРЦП} = \Sigma \text{ОПЦП} / \Sigma \text{ФЦП} \quad (1),$$

де $\Sigma \text{ОПЦП}$ — сумарний обсяг бюджетної підтримки регіонального виробництва та реалізації цільової продукції за сукупністю проаналізованих регіонів за досліджуваний період;

$\Sigma \text{ФЦП}$ — сумарний фізичний обсяг реалізації цільової продукції за сукупністю проаналізованих регіонів за досліджуваний період.

Середній обсяг підтримки регіонального аграрного

сектора щодо доданої вартості, що припадає на частку цільової продукції (СОПРЦП), визначається за формулою:

$$\text{СОПДВЦП} = \text{СОПЦП} / \Sigma \text{ДСЦП} \quad (2),$$

де $\Sigma \text{ОПЦП}$ — сумарний обсяг бюджетної підтримки регіонального виробництва та реалізації цільової продукції за сукупністю проаналізованих регіонів за досліджуваний період;

$\Sigma \text{ДВЦП}$ — сума доданої вартості, яка припадає на частку реалізації цільової продукції за сукупністю проаналізованих регіонів за досліджуваний період.

Середній обсяг підтримки регіонального аграрного сектора щодо доданої вартості, що припадає на частку галузі чи підгалузі (СОПДВАС), визначається за формулою:

$$\text{СОПДВСАС} = \text{СОПАС} / \Sigma \text{ДСАС} \quad (3),$$

де $\Sigma \text{ОПАС}$ — сумарний обсяг бюджетної підтримки регіонального аграрного сектора чи підгалузі за сукупністю проаналізованих регіонів за досліджуваний період;

$\Sigma \text{ДСАС}$ — сума доданої вартості, яка припадає на частку регіонального аграрного сектора чи підгалузі за сукупністю проаналізованих регіонів за досліджуваний період.

Середній обсяг підтримки регіонального аграрного сектора щодо валового регіонального продукту, що припадає на частку галузі чи підгалузі (СОПВРПАС), визначається за формулою:

$$\text{СОПВРПАС} = \text{СОПАС} / \Sigma \text{ВРПАС} \quad (4),$$

де $\Sigma \text{ОПАС}$ — сумарний обсяг бюджетної підтримки регіонального аграрного сектора чи підгалузі за сукупністю проаналізованих регіонів за досліджуваний період;

$\Sigma \text{ВРПАС}$ — валовий регіональний продукт, який припадає на частку регіонального аграрного сектора чи підгалузі за сукупністю проаналізованих регіонів за досліджуваний період.

Необхідно звертати увагу, на те, що практично орієнтація на середні показники не дозволяє домагатися цільових ефектів [3]. У зв'язку з цим рекомендується здійснити обмежену вибірку суб'єктів, у яких значення актуальних показників близькі до цільових і стійко корелюють з обсягами бюджетної підтримки. Далі слід проаналізувати ці суб'єкти за значимими чинниками і зіставити результати аналізу з можливостями регіону. Потім здійснити розрахунки за формулами (1) — (4) для обмеженої вибірки суб'єктів.

Така модель аналітичного забезпечення державної підтримки дозволить визначити адекватний розмір компенсації недоотриманого доходу товаровиробникам, сприяє формуванню ідентичного економічного середовища в аграрному секторі для аграрних регіонів країни, які розрізняються між собою в силу різних обставин.

Ефективне використання бюджетних коштів потребує адекватної довгострокової стратегії розвитку аграрного сектора економіки, концентрації фінансових ресурсів бюджетів усіх рівнів на реалізацію пріоритетних напрямів аграрної політики держави [4]. Позитивні зрушення в цьому напрямі вже є. Державна аграрна політика оформлена

відповідним законом. Розроблена Комплексна програма підтримки розвитку українського села на період до 2015 року. Однак в цій сфері залишаються питання, які потребують свого розв'язання або інших підходів до їх вирішення. Насамперед, необхідно уточнити основні напрями та пріоритети державної підтримки, зокрема підтримку основної діяльності аграрних підприємств; підтримку інвестиційної діяльності; підтримку інноваційного розвитку галузі; підтримку розвитку територій та аграрного ринку [5].

ВИСНОВКИ

Таким чином, запропонована модель визначення обсягу витрат коштів регіонального бюджету на державну підтримку розвитку сільських територій, що визначає розмір компенсації недоотриманого доходу товаровиробникам, буде сприяє створенню формуванню ідентичного економічного середовища для підприємств аграрного сектора економіки, які здійснюють господарську діяльність в аграрних регіонах, які різняться між собою. Для розробки ефективної аграрної політики необхідно використовувати методи кількісної оцінки її впливу на діяльність аграрних товаровиробників. Важливою характеристикою таких методів є їх здатність враховувати весь комплекс заходів державного впливу на аграрних товаровиробників, а також на ринок аграрної продукції в конкретному регіоні, що продиктовано значущою роллю регіональних органів управління у здійсненні державної аграрної політики.

Література:

1. Даниленко А.С. Державна підтримка аграрного сектору економіки в контексті формування передумов для сталого економічного розвитку / А.С. Даниленко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
2. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми: монографія / [О.М. Бородіна, М.Г. Бетлій, Н.М. Головченко та ін.]. — К., 2008. — 264 с.
3. Амбросов В.Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України у СОТ / В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна // Економіка АПК. — 2009. — №2. — С. 15—25.
4. Мельник К.М. Державна фінансова підтримка сільського господарства / К.М. Мельник [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Дем'яненко М.Я. Національна система державної підтримки аграрного сектору в умовах членства України в СОТ / М.Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. — 2008. — №3. — С. 11—15.

Стаття надійшла до редакції 31.07.2012 р.